

Prof R M Britz, Universiteit van die Oranje-Vrystaat en dr L M Erasmus, Ned Geref Kerk Welkom-Wespark

'n Oorsig van die ontwikkeling van 'n gemeentebouteologie in die Nederduitse Gereformeerde Kerk 1970-1994

1. INLEIDING

In die Ned Geref Kerk het gemeentebou 'n huishoudelike woord geword. Dit is oor die afgelope aantal jare aangegryp as 'n werkbare manier om die gemeentelike struktuur en praktyk grondliggend te vernuwe. Dit het nuwe moontlikhede, uitdagings en vergesigte geopen vir talle predikante en lidmate wat onvergenoegd geraak het met die praktiese sy van die kerklike lewe. As 'n beweging oefen dit 'n beduidende invloed in die Ned Geref Kerk uit. Daar kan trouens nie oor die kontemporêre teologie van die Ned Geref Kerk gepraat word, sonder om ook na die gemeentebouteologie te verwys nie.

Die bedoeling van hierdie artikel is om gemeentebou as 'n resente teologiese ontwikkeling kerkhistories te omlin. Twee fases kan daarin onderskei word. Aanvanklik, vanaf 1970 tot 1978, is die individuele lidmaat en sy rol in die gemeente in kerklike programme en aksies beklemtoon. Na 1978 het 'n verskuiwing gekom. Terwyl 'n saak uitgemaak is vir gemeentebou as teologiese dissipline, het die gemeente as 'n *gemeenskap* in die sentrum van belangstelling te staan gekom. Daarmee is beslag gegee aan 'n gemeentebouteologie, wat uiteraard nie sonder teologiese vooronderstellings en aannames beoefen word nie.

2. DIE AKSENTUERING VAN DIE ROL VAN DIE INDIWIDUELE LIDMAAT 1970 – 1978

Gedurende die jare sewentig het drie omvangryke projekte die lidmate van die Ned Geref Kerk in sy geheel by evangelisasie en geestelike toerusting betrek. In 1970 is besluit op 'n landswye sending- en evangelisasieprogram. Vier jaar later, as 'n uitvloeisel hiervan, is die Jeug-tot-Jeugaksie in Suidelike Afrika geloods. By die Algemene Sinode van 1978 is 'n Lidmaattoerustingsprogram afgekondig waardeur elke belydende lidmaat geskool moes word om "as lewende lidmaat van die gemeente die amp van die gelowige volwaardig te beoefen" (Agenda 1978:463). In al drie val die klem op die diens van die individuele gelowige lidmaat.

2.1 'n Landswye sending- en evangelisasieprogram word in 1970 aanvaar

By die Algemene Sinode van 1970 het beide Kommissies vir Evangelisasie en Sending verslag gelewer van 'n kongres wat gedurende Augustus 1969 in Kinshasa in die Demokratiese Republiek van die Kongo bygewoon is deur di P E S Smith en 0

S H Raubenheimer (Agenda 1970: 311, 530 ev.). Dit het gekom op uitnodiging van *The Office for Worldwide Evangelism-in-Depth in Africa*. By daardie geleentheid is besin oor 'n evangeliseringsprogram wat alle gelowiges mobiliseer. Die ideaal van *Evangelism-in-Depth* is om vir 'n jaar lank alle Christelike

374 NED. Geref. TEOLOGIESE TYDSKRIF

kragte in 'n bepaalde land in 'n "all out" evangelisasiepoging so saam te snoer dat dit 'n omvattende en blywende impak sou maak. Soveel as moontlik meewerkende kerke (metbehoud van hulle aard en karakter) deel hiervolgens in 'n goed-gestruktureerde program van opleiding en evangelisasie-uitreik (Peters 1971:29). Dit het sy oorsprong by dr Kenneth Strachan, sendeling en direkteur van die Latyns-Amerikaanse Missie, en wat in die begin van die jare sestig deur die bekende Fuller Theological Seminary benoem is om 'n *Institute for World Evangelism* te vestig (Peters 1971:51).

Die moontlikhede en klem op kwalitatiewe lidmaatskap van *Evangelism-in-Depth* het die afgevaardigdes van die Ned Geref Kerk so beïndruk dat besluit is om die konsep voor die Algemene Sinode van 1970 ter tafel te lê. Die sinode het dit eweneens gunstig ontvang.

Omdat dit alles in ooreenstemming is met "soos ons kerk dit sien" (Agenda 1970: 531), word besluit om (op voetspoor van *Evangelism-in-Depth*) 'n gesamentlike en gelyktydige landswyeevangelisasie- en sendingaksie onder die leiding van die AKAE en die Algemene Sinodale Sendingkommissie (voortaan ASSK) van stapel te stuur. Daarby beklemtoon die sinode dat dit "gebiedend noodsaaklik is dat die amp van die gelowige en elke gemeente geaktiveer word" (Agenda 1970:532, 843). Hiermee het 'n nuwe beweging én vergesighom in die Ned Geref Kerk aangekondig. Sou dit realiseer?

Vier jaar later is by die volgende Algemene Sinode verslag gedoen. Daaruit blyk dat die AKAE 'n breë Aksiekomitee, bestaande uit die AKAE, twee ASSK-lede, twee lede van die Algemene Jeugkommissie (voortaan AJK), 'n lid van die Vrouehulpdiens en 'n lid van die Vrouesendingbond (Agenda 1974:284), benoem het. Ander erkende kerke is versoek om in terme van eie werkswyse en strukture ook hieraan mee te doen (Agenda 1974:284, 311). Die Aksiekomitee het egter slegs vir die Ned Geref Kerk beplan. Hy was eenstemmig oor die doel van die program: "die vernuwning en opbouing van die kerk, dit wil sê 'n aksie wat na binne gerig is, en die toerusting en mobilisasie van alle lidmate tot opbouing en uitbreiding van die gemeente van Christus" (Agenda 1974:284). Daar word byvoorbeeld gepraat van die "mens-tot-mens-aksie" en die "mens-tot-mens-verantwoordelikheid" (Agenda 1974:286). "Christus het dit nooit anders bedoel nie," gaan die verslag voort, "as dat

daar in die opbouing van sy gemeente ‘n mens-tot-mens-aksie sou wees” (Agenda 1974:286).

Dit moes uitloop op ‘n intensiewe getuienisaksie vir Christus in en deur die kerk (Nel 1973:42), in ‘n gerigtheid tot alle mense (Nel 1973:50) ter wille van die uitbreiding van die koninkryk van God (Nel 1973:3,42-58). Vanuit die tiperende leuse *Leef vir Christus en sy kerk* moes ‘n landswye aksie beslag gee aan ‘n toegeruste en geïnspireerde gemeente van Christus wat sorgdravir sy eie opbou.

Die landswye sending- en evangelisasieaksie het sekerlik nie gerealiseer soos wat dit by die 1970-Sinode ingedink is nie. Tog het dit ‘n beweging onder die gelede van die jeug van die Ned Geref Kerk gestimuleer wat onthou sou word. Om die waarheid te sê, die bekende Jeug-tot-Jeugaksie van 1974 het die verbeelding van die Ned Geref Kerk en die hele land aangegryp. Die saak was, soos iemand dit gestel het, ‘n saak van God (Smuts sd).

2.2 Die jeug-tot-jeugaksie van 1974

Terwyl die Aksiekomitee van die AKAE en die ASSK met beplanning van die sending- en evangelisasieaksie besig was, het ds M J Smuts (senior) ‘n Jeug-tot-Jeugaksie, wat hy sy “jeugdroom” (Smuts sd:11) genoem het, in ‘n memorandum voorgestel. Dit is eenparig aanvaar en nog in 1972 deur die Bree Moderatuur goedgekeur. ‘n Reëlingskomitee uit die AKAE en die AJK is saamgestel, sodat die Aksie gedurende 1974 ‘n werklikheid geword het (Verslag van die Jeug-tot-Jeugaksie 1978:1) Die Jeug-tot-Jeugaksie het die geleentheid vir skoling in “Evangelisasie” gebied soos daar nog nooit was nie. Die aanbod van skolingskursusse

375 'n GEMEENTEBOUTEOLOGIE IN DIE NED. Geref. KERK

was een van die belangrikste aspekte van die program van die Aksie (Smuts sd: 72 ev.). Die kursusmateriaal is netjies gebundel en deur die Jeug-tot-Jeugaksiekomitee opgestel. Handleidings in persoonlike werk, Bybelstudie-metodiek, ‘n dosentegids in groepboumetodes en jeugwerkmetodiek, ‘n kursus in leierskap en ‘n nasorghandleiding het die lig gesien (vgl. Jeug-tot-Jeugaksie Kursus- en Skolingspakket, AJK 1974). Gewapen met hierdie toerusting- en skolingsmateriaal, aangevul met evangelisasie-gespreksboekies, moes die jeugspanander jongmense oplei in Christelike leierskap en motiveer vir mens-tot-mens-evangelisasieaksie (Agenda 1974:286). Die Jeugaksie wou egter geen onderneming naas die kerk wees nie, maar slegs “getuigend en evangeliserend die jeug teruglei” na die kerklike lewe (Agenda 1974:399). Die jongmense van die Ned Geref Kerk moes uit die kerk vir die kerk geaktiveer word (Agenda 1974:286). Daarom kon die destydse moderator, dr Koot Vorster, aan die jeugspan by hulle indiensstelling die versekering gee dat “die kerk by hulle staan” (Agenda 1974: 288).

Sonder twyfel het die Jeug-tot-Jeugaksie die gedagte en die praktyk van skoling van lidmate deur middel van kursusse oor 'n wye front by die Ned Geref Kerk ingedra. Gedurende 1974 is meer as 23 000 van hierdie kursusse versprei en daarna, tot 1978, onder leiding van die AJK 'n verdere 29 000 (Agenda 1978:421). Hiermee het die kerk 'n kursus bekom wat “dwarsdeur die land” (Agenda 1978:422) in gebruik gekom het –“veral ook vir die toerusting van volwasse lidmate”.

Ook vir die AKAE was die werkswyse en motief van die Jeugaksie versoenbaar met sy eie beklemtoning van “evangelisasie-arbeid van die kerk op gemeentelike vlak” (Agenda 1978:639). Met die oog op die voortsetting van die aksie “Leef vir Christus en sy kerk” (di die landswye sending- en evangelisasieaksie van 1970) is 'n doeltreffende toerustingsprogram en predikantekursus bepleit (Handelinge 1978:1037). In die hele proses het die inset van die ASSK egter al meer op die agtergrond verskuif. Wat oorspronklik as 'n saamgestelde evangelisasie- en sendingaksie bedoel is, het uiteengeloop. By dieselfde sinode is die sendingaspek van die program volledig aan die ASSK oorgelaat (Agenda 1978:637). Dit het meegebring dat die landswye sending- en evangelisasieprogram homself al meer as 'n evangelisasieaksie op die terrein van die AKAE ingeburger het.

Teen 1978 was dit duidelik dat die Kommissies vir Ampsbediening en Evangelisasie en vir die Jeug van die program 'n evangelisasieaksie gemaak het wat sy inslag in die kerk behou het deur middel van voortgesette toerusting in gemeenteverband (Handelinge 1978:1037). Kortweg is in hierdie verband al meer gepraat van “lidmaattoerusting” (Agenda 1978:460).

2.3 'n Lidmaattoerustingsprogram

Die praktiese haalbaarheid en geslaagdheid van die skolings- en toerustingsprogramme van die Jeug-tot-Jeugaksie, sowel as die klem op deurlopende opleiding van die landswye evangelisasieaksie, het “die behoefte aan en noodsaaklikheid van 'n program vir die toerusting van lidmate” (Agenda 1978:460-477) dus by die 1978-Sinode onder die aandag gebring. In 'n uitgebreide beredenering vir 'n “Lidmaattoerustingsprogram” (Agenda 1978:460-477) motiveer die AJK sy voorstel vir die “meerdere toerusting van belydende lidmate”. Die doel was “om met inagneming van die eise van die Skrif en die behoeftes en omstandighede van die persoon, elke belydende lidmaat deur 'n voortgesette toerustingsprogram verder toe te rus om as lewende lidmaat van die gemeente die amp van die gelowige volwaardig te beoefen” (Agenda 1978:463).

Bybelkor. is aangewys as een van die belangrikste verskaffers van leerstof en toerustingsmateriaal (Agenda 1978:465, 466). Hierdie instansie het in die jare sestig

as 'n Bybel-Korrespondensiekursus, wat deur die Raad van die Hugenate-Kollege ingestel is, begin. By die

376 NED. Geref. TEOLOGIESE TYDSKRIF

Algemene Sinode van 1970 het sy kursus ter sprake gekom en is dit amptelik deur die Ned Geref Kerk erken (Agenda 1970:528-529). By dieselfde sinode is die Hugenate-Kollege as die verantwoordelikheid van die kerk aanvaar (Agenda 1974: 433). Die skolingsafdeling (Bybelkor) het hom daarop toegespits om met algemene kursusse die geestelike opbou van lidmate te dien, met spesiale kursusse die toerusting van "spesifieke groepe binne die kerklike struktuur" en met jeug- en studentekursusse die jongmense te skool (Agenda 1978:596 ev.). Op hierdie wyse is duisende kursusse in die kerk versprei. Met die benadering van Bybelkor is egter wegbeweeg van die skolingsmateriaal van die Jeug-tot-Jeugaksie.

Dit is dus duidelik dat aan die toerusting van die individuele lidmaat regdeur die sewende dekade in die Ned Geref Kerk 'n hoë prioriteit toegeken is. Die rol van die gemeente as die gemeenskap waarbinne die lidmaat funksioneer, is egter eers na 1978 goed gesien. 'n Dinamiese Gemeenteboustudiegroep het die klemverskuiwing van die individuele lidmaat na die kollektiwiteit van die gemeente as geloofsgemeenskap, beredeneer en toegepas in 'n aantal gemeentes. Daarmee het die tweede fase in die ontwikkeling van die gemeentebouteologie in die Ned Geref Kerk aangebreek.

3. DIE VERSKUIWING VAN DIE AKSENT VAN DIE INDIWIDUELE LIDMAAT NA DIE GEMEENTE AS 'n GEMEENSAP SEDERT 1978

Toe die gemeente as gemeenskap gedurende die jare tagtig na die sentrum van belangstelling verskuif is, is dit algaande in terme van 'n teologie van gemeentebou gedoen. Dit hang saam met die wetenskaplike en empiriese navorsingsprojekte wat oor die stand van die Ned Geref Kerk onderneem is. Dit het die implementering van 'n nuwe teologiese kursus, Gemeentebou, gestimuleer. Daarmee het dit deel geword van die beoefening van die teologie in die Ned Geref Kerk. Gedurende 1978 was 'n Dinamiese Gemeentebou-Studiegroep al hiermee besig.

3.1 Die Dinamiese Gemeentebou-Studiegroep 1978-1982

Interessant genoeg, moet die ontstaan en werksaamhede van die Dinamiese Gemeentebou-Studiegroep teen die agtergrond van die Algemene Sinode van 1978 se afwysende houding teen *Campus Crusade for Christ* (voortaan CCC) gesien word (Agenda 1978:640). Vir hierdie sinode was dit duidelik dat "al meer leraars hulle aanbied vir opleiding deur *Campus Crusade for Christ*" (Agenda 1978:639), en dat daar op hierdie wyse lektuur en teologiese oortuigings van hierdie interkerklike beweging by die Ned Geref Kerk ingedra word. Sodoende is die eie kerklike

skolingsmateriaal in die vergeethoekie gelaat, terwyl CCC “meedoen aan die opbou van gemeentes” (Agenda 1978:640; sien verder 677-682). Die sinode het met ‘n meerderheidstem (vgl. amendemente Handeling 1978:912-13) besluit dat leraars en gemeentes van die kerk se eie materiaal gebruik moet maak.

In die lig hiervan het ‘n groep Oos-Randse predikante na afloop van die 1978-Sinode besluit om ‘n werkgemeenskap te vorm (Agenda 1982:43). Hulle wou doelbewus oor die opbou van die gemeente waarin die skoling van die amp van die gelowige van deurslaggewende belang is, besin. In die arsenaal van die kerk het toepaslike materiaal (vir die opbou van die gemeente) klaarblyklik nog ontbreek. Die beskikbare kursusse van Campus Crusade kon ook nie sonder meer gebruik word nie. Daarom is kursusmateriaal vir eie gebruik opgestel (Agenda 1978:463; Schoeman 1984:14).

Die rigtinggewende gedagte of oortuiging van die studiegroep was dat God se plan met die kerk gerealiseer word wanneer ‘n “dinamiese gemeente” die wêreld vir Christus bereik, sodat God daardeur verheerlik kan word. ‘n Dinamiese gemeente huisves uiteraard geestelike leiers wat ander toerus, sodat gelowiges met die oog op dienswerk gevorm kan word (Schoeman 1984:9).

377'n GEMEENTEBOUTEOLOGIE IN DIE NED. GEREF. KERK

Dit word aangedui met die begrip “dissipelskap”. Beide konsepte (“dinamiese gemeente” en “dissipelskap”) word aan die hand van ‘n sewepuntplan geïmplementeer. Hierdie plan herinner terloops ooglopend aan die benadering en werkswyse van Campus Crusade (vgl. Agenda 1978: 678 ev.). Die eerste stap is bedoel om die leraar van ‘n gemeente vir die saak te wen. Die tweede is die oordra van die noodsaak van ‘n dinamiese dissipelgemeenskap aan die kerkraad en ander gemeentelike leiers. Dit geskied deur middel van ‘n gemeentebou-seminaar vir kerkraadslede en geestelike leiers.

Nadat die kerkraad hierdie algemene oriëntering ontvang het, word ‘n *Eerste kursus in dissipelskap* wat op alle lidmate gerig is, aangebied. Die doel hiervan is om hulle geestelike lewe te verryk met die nodige kennis en waardering vir die verlossing en roeping as gelowiges (vgl. Schoeman 1984:11). ‘n *Tweede kursus in dissipelskap* is daarop bereken om die gemotiveerde lidmate tot die insig te bring dat getuieis ‘n integrale deel van hulle lewenswyse is. Dit word mettertyd opgevolg met ‘n langtermyn seminaar in dissipelskap om diegene wat tot dusver in die program gedeel het, “dissipelmakers” in eie reg te maak (Schoeman 1984:13). In samewerking met hierdie kerngroep word die eerste seminaar in dissipelskap weer aangebied. So is die siklus voltooi en kom ‘n volgende al weer op dreef.

Die programme wat die predikante van die studiegroep aangebied het, het gou bekend geraak. Hulle was in aanvraag en het kursusgangers by die dinamiek van die

gemeente as gemeenskap betrek. Dit het by die kerk ingeslaan en belangstelling gewek (Agenda 1982: 43). Nog voor die Algemene Sinode van 1982, in 1981, het die geleentheid gekom om hulle konsep van “dinamiese gemeentebou” by ‘n invloedryke kommissie van die Algemene Sinode te beredeneer. Hulle materiaal is aan die dagbestuur van die AKAEvoorgelê vir beoordeling en keuring (Agenda 1982:43).

Op aanbeveling van die AKAE, en in die lig van sy gesprek met die studiegroep, het die Algemene Sinode van 1982 besluit om ondersoek in te stet na eenvormige skolingsmateriaal met die oog op toerusting en kursusse in belang van die voortsetting van die “intensiewe landswye Ampsbediening- en Evangelisasieaksie”, soos die oorspronklike sending- en evangelisasieaksie nou genoem is (Agenda 1982:44). Die sinode dra dit aan die AKAE op om in samewerking met die Algemene Jeugkommissie, Bybelkor en die Dinamiese Gemeentebou-Studiegroep aan eenvormige kursusse te werk en uit te gee as materiaal vir ampsbediening en evangelisasie “van die kerk en vir die kerk” (Handelinge 1982:1217). Op ‘n werkbyeenkoms van vier dae is koppe bymekaargesit. Die resultaat is in die hande van Bybelkor gestel wat uitloop het op ‘n omvattende gemeenteboureeks (Agenda 1986:391). In al die sinodale streke is inleidende seminare gereël waarby predikante kennis gemaak het en gemotiveer is om die inhoud van die materiaal te benut (Agenda 1986:391). Dit het byna onmiddellik gemeengoed in die Ned Geref Kerk geword.

Op die keper beskou, hang die ontstaan van bogenoemde studiegroep dus saam met wat Schoeman in sy kritiese evaluering van *Dinamiese gemeentebou* aandui as ‘n toenemende “gemeentebewussyn” by leraars en lidmate binne die Ned Geref Kerk (Schoeman 1984:6). Dit word onderstreep deur die feit dat die Werkgemeenskap vir Praktiese Teologie sy kongres gedurende 1982 aan gemeentebou afgestaan het. Met sy klem op die noodsaak van gemeentelike herstrukturering en die oogmerk van vernuwning in die bediening, het die kongres die besinning oor dinamiese gemeentebou in die kader van die vakwetenskaplike diskussie ter sprake gebring (Nel 1982b).

Dit is dus duidelik dat gedurende die vroeë jare tagtig “gemeentebou” as ‘n praktiese bedieningsbenadering goed bekend geraak het (Agenda 1982:43). Met die belangrike rol wat die Dinamiese Gemeentebou-Studiegroep, die AKAE, AJK en Bybelkor gespeel het, is die ideate van lidmaattoerusting en -skoling gekomplementeer met die konsep “dinamiese

378 NED. Geref. Teologiese Tydskrif

gemeentebou”. Dit het trouens so ingeburger geraak in die kerklike lewe dat die Dinamiese Gemeentebou-Studiegroep sy werksaamhede kon opskort. Die Ned Geref

Kerk het nou immers oor omvattende en goedgekeurde kursusmateriaal vir die opbou van die gemeente beskik. Gedurende 1985 is dit gepubliseer (Agenda 1986:391).

3.3 Kursusmateriaal vir die opbou van gemeentes van die Ned Geref Kerk 1985

Die bekende Gemeenteboureeks het 'n beduidende betekenis en invloed gehad. Dit blyk uit die omset daarvan. Dit is vyf keer herdruk en 'n totale oplaag van 112 478 eksemplare is sedert 1985 versprei.¹ Die moontlikhede van gemeentebou het inderdaad die verbeelding van die kerk aangegryp. Dit bestaan uit drie seminaarkursusse: *Doelgerigte gemeentebou* (Inleidende Seminaar), *Opgebou en uitgestuur* (Seminaar 1) en *Toegerus vir diens* (Seminaar 2). Dit is aangevul met drie gespreksboekies wat handel oor geloofsekerheid, "Dinamiese Christen-wees", en een gerig op kinders. Naas die gespreksboekies is tien "dissipelskapboekies" gedruk wat temas rondom geloofsekerheid, dissipelskap, diens en getuienis behandel.

Die nuwe kursusmateriaal is, anders as wat tot dusver in die Ned Geref Kerk na vore gekom het, doelbewus gegrond op 'n bepaalde verstaan van kerkwees (Du Plessis et al. 1985:5,17,41). Hoewel dit in die verlengde lê van die stof wat deur die landwye evangelisasie-aksie geskep is, lê die wissels hier tog anders. Die gemeente en sy lewe staan as 'n getuienisgemeenskap sentraal. 'n Geslaagde gemeentebouprogram loop hiervolgens uit op die vrugbare en suksesvolle bediening van die gemeente. Dit is baie duidelik dat 'n dinamiese en funksionele kerkbegrip die duidende teologiese krag agter die gemeenteboureeks is.

Die gemeenteboureeks is hersien en aangevul. In die verwerking daarvan is die gespreksboekies en dissipelskapboekies behou, terwyl die seminaarkursusse uitgebrei is deur die toevoeging van 'n *Aksieplan dissipelskap* en die *Lewende gemeente-reeks* (Bybelkor-katalogus 1994:18-19). Die basiese uitgangspunt is egter behou. Die grondliggende teologiese aannames en oortuigings van hierdie kursusmateriaal het aangedring op teologiese omskrywing. By die Algemene Sinode van 1986 is dit gedoen.

3.4 Gemeentebou teologies gedefinieer 1986

In sy verslag aan die Algemene Sinode van 1986 omskrywe die AKAE gemeentebou as "'n handeling van die drie-enige God wat deur sy Woord en die diens van die besondere ample en die amp van die gelowige sy gemeente opbou tot 'n teken van sy koninkryk in die wêreld" (Agenda 1986:391). Dit word egter gekwalifiseer. Dit is "daardie bediening wat naas en met gebruikmaking van die liturgie, diens van die gebede, prediking, pastoraat, lering, getuienis, gerig is op die opbou van die

¹Hierdie inligting is ontvang van ds Willie Botha van Bybelkor, Posbus 420, Wellington 7655.

gemeente” (Agenda 1986:390-391). Dit is die “besinning van die gemeente self oor sy wese en funksionering”. Hieruit vloei voort dat die gemeente sy bedieningstrukture voortdurend moet evalueer en waar nodig in belang van effektiewe funksionering aanpas (Agenda 1986:391). Sodoende is die doelgerigte gemeentebou “‘n bediening waarin die kerk voortdurend besin oor die Bybelse perspektief op sy wese en doel” en voortgaande vernuwe in die lig hiervan (Agenda 1986:391). Die verslag bied dan ook ‘n werksformule aan waarin gemeentebou verstaan word as ‘n studie met die oog op die duidelike formulering van die wesentlike van gemeentewees; navorsing met die oog op ‘n diagnose van die toestand in die kerk; die formulering van beleid; en die inisiëring vir die voorbereiding van materiaal in hierdie verband (Agenda 1986:391).

Vanselfsprekend is die gemeenteboureeks, wat die vorige jaar deur Bybelkor uitgegee is, hiermee ondervang en amptelik gekondoneer. Begryplik genoeg word sinodes, ringe en

379 'n GEMEENTEBOUTEOLOGIE IN DIE NED. Geref. KERK

gemeentes hierbenewens opgeroep om op ‘n deurlopende basis te besin oor die “stand van die kerk” ter wille van die vervulling van sy roeping in die moderne wêreld (Agenda 1986: 391). Op sy beurt staan hierdie oproep weer in verband met die sensusondersoeke na die welstand van die Ned Geref Kerk wat sedert 1981 van stapel gestuur is. As *Kerkspieëls* is dit onderskeidelik in 1981, 1985 en 1989 gepubliseer. Dit is voorafgegaan deur omvattende empiriese navorsing (Agenda 1990: 391) om ‘n haalbare profiel van die Ned Geref Kerk daar te stel. Tewens, die *Kerkspieëls* was meer as net ‘n analise van die “stand van die kerk”. Dit was ‘n diagnose. Die bedoeling was immers “om die belangrikste knelpunte wat ... geïdentifiseer is, wetenskaplik te verklaar sodat die kerk in die lig daarvan herstellende optrede kan oorweeg” (Handelinge 1986:633).

Op hierdie wyse is die belang van empiriese navorsing, situasie-analisering en dataverwerking met die oog op kerkherstel of kerklike reformasie onderstreep. In die gemeenteboubeweging is dit toegepas en as wetenskaplike basis vir kerklike herstrukturering of vernuwing aanvaar. Daarmee het gemeentebou al meer die karakter van ‘n teologiese dissipline in eie reg begin aanneem. Sedert ongeveer 1985 het dit aan die Teologiese Fakulteite van die Ned Geref Kerk in Stellenbosch, Pretoria en Bloemfontein as sodanig ‘n deurslaggewende posisie in die kurrikulum verower.

3.5 Gemeentebou as teologiese dissipline gevestig

In 1982 was daar nog nie sprake van kursusse in gemeentebou by die Universiteit van Stellenbosch en die Universiteit van Pretoria nie (Agenda 1982:442). Die Teologiese Fakulteit aan die Universiteit van die Oranje-Vrystaat lewer wel verslag

van 'n kursus in "Gemeentebediening" (Agenda 1982:454). Gedurende die volgende vier jaar het die situasie drasties verander. Die betrokke departemente het kursusse in gemeentebou ingestel, voorgraads en nagraads. Die nagraadse M Th- of M Div.-programme in gemeentebou (gemeentebediening) het gou een van die gewildste teologiese kursusse in die Ned Geref Kerk geword. In die kurrikulering gaan dit om sake soos 'n "teologie van die ekklesia", die belang van 'n "bibliologiese fundering van die gemeente", die beklemtoning van die belangrikheid van "empiriese studie oor die stand van die eie gemeente" en die beredenering van "bedieningsmodelle" en "strategiebepalings" (vgl. *Die Kerkbode* 23.11.1990:10; 22.11.1991:10). Dit is geen wonder nie dat die een navorsingsverslag na die ander in gemeentebou en bedieningspraktyk aan die drie Teologiese Fakulteite die lig gesien het.

Kenmerkende voorbeelde hiervan is W J van Zyl, (1988) se *Bedieningstrategie vir die opbou van die Nederduitse Gereformeerde Gemeente Franschoek*, terwyl P L Louw (1989) 'n *Beskrywing van die gemeentebouproses in die Ned Geref Gemeente Burgersdorp 1985-1989* gee. C C Maritz (1990) bepaal hom weer by 'n *Analise van die kerkbegrip en bedieningspraktyk van die Ned Geref Gemeente Hartebeesfontein*, W J Bergh (1990) by *Die identifisering van faktore wat inwerk op godsdienstige meelewing en betrokkenheid. 'n Fenomenologies-teologiese analise van die Ned Geref Gemeente De Tyger* ter-wyl C M van der Merwe (1991) *Doeltreffende gemeentefunksionering in die lig van die liggaamsmetafoor volgens I Korintiërs 12* uitwerk. Uiteraard kan die lys met talle voorbeelde aangevul word. Dit is egter nie waarom dit gaan nie. Die punt is dat gemeentebou as teologiese dissipline wetenskaplike beoefening uitgelok het.

Dit word onderstreep deur die groeiende aantal doktrale proefskrifte in hierdie veld. Om enkeles te noem. Behalwe die studie van Louw (1984) oor *Dienswerk – 'n eietydse bedieningsmodel vir die opbou van die gemeente*, was 'n Prakties-teologiese ondersoek na die kerklike strukture van die Nederduitse Gereformeerde Kerk van Louis Heyns (1986) besonder invloedryk. P J J van Zyl (1989) plaas *Die pastorale opbou van die gemeente in eskatologiese perspektief* terwyl G Mestre (1991) *Gemeentebou in terme van die charismata* beredeneer.

380 NED. Geref. Teologiese Tydskrif

Nog 'n proefskrif waarin die saak eksplisiet behandel word, is die van J H Bisschoff (1993) oor Gemeentebou: 'n *Prakties-teologiese basisteorie*. Hieruit blyk dit dat Gemeentebou dus 'n volwaardige teologiese vak geword het. By die 1987-jaarkongres van die Werkgemeenskap vir Praktiese Teologie in Suid-Afrika oor Gemeentebou (Smuts 1987) het Malan Nel al daarop wys dat die term "Gemeentebou" besig is om as tegniese term vir 'n bepaalde **studieveldén bediening** te ontwikkel (Nel 1987:30). Daarmee is die grond vir gemeentebou as akademiese dissipline gebreek en het 'n substansiële deel van die teologiese literatuur en

navorsingsverslae in praktiese teologie/diakoniologie in die volgende aantal jare uit hierdie stal te voorskyn getree. Terselfdertyd het die een publikasie na die ander oor gemeentebou verskyn. Dit staan ongetwyfeld in die teken van 'n nuwe en opwindende teologiese ontwikkeling by die Ned Geref Kerk. Die aksentverskuiwing van die rol van die individuele lidmaat na die gemeente as gemeenskap het inderdaad in die kerk teologiese kragte losgemaak wat blywende effek sou he.

In 1986 verskyn die eerste publikasie in 'n reeks van drie beplande dele oor gemeentebou-teologie uit die pen van dr Malan Nel: *Teologiese perspektiewe op gemeentebou*. Die tweede word in 1988 as *Fases in gemeentebou* (Nel: 1988) uitgegee. In die vorige jaar was *Gemeente-bou: ons opdrag 'n uitgemaakte saak* vir Johan van Schalkwyk (1987). In 1991 volg nog 'n publikasie in hierdie verband uit sy pen: *Op pad na 2000* (1991). Jurgens Hendriks, wat in Stellenbosch gemeentebou as 'n teologiese dissipline gevestig het, stel gedurende 1992 sy gedagtes breedvoerig op skrif in *Strategiese beplanning in die gemeente – beginsels en praktyk van gemeentevernuwing* (1992a). Terselfdertyd is hy die redakteur van 'n bundel waarin Gemeentes vertel (1992b) oor die beplanning van 'n gemeentebouprogram en die verandering wat dit teweeggebring het. Die werk van Coenie Burger, *Die dinamika van 'n Christelike geloofsgemeenskap* (1991a), waarvoor hy met die Andrew Murray-prys bekroon is (vgl. *Die Kerkbode*, 16.04.1993:1), moet egter tot op datum as die belangrikste navorsing oor gemeentebou aangeteken word.

Ook in die kerk se vakwetenskaplike teologiese tydskrifte is gemeentebou in navorsingsartikels vanaf die middel jare tagtig behandel. Aan die een kant val die klem op praktiese aangeleenthede. Sake soos die vernuwing in die bedieningstruktuur (Hendriks 1986), die rol van die kleingroep in gemeentebou (Dressel 1984; Kotze 1987; Simpson & Hendriks 1993) en die funksie van komplementerende koinonia-verbande (Hendriks 1990) geniet aandag. Om gemeentes te help om oor te skakel na nuwe bedieningstrukture is die konsep van strategies-teologiese beplanning (Van der Merwe & Hendriks 1990; 1992) ingevoer en beredeneer. Aan die ander kant word ook sake van meer teoretiese (of teologiese) aard te berde gebring. So is die benutting van Bybelse metafore vir gemeentebou bespreek (Bam 1992; Breytenbach 1992a). Van betekenis is die feit dat daar hier en daar 'n soeke is om gemeentebou (en die gemeentebediening in 'n ruimer sin) direk te verbind met die kerk se missionêre roeping (Du Preez: 1990) en die belangrikheid van die gemeente as koinoniale- (D J Louw 1990) en diakonale diensgemeenskap (Rossouw 1991). Daarby het Kellerman ondubbelsinnig vertrekpunte vanuit 'n basisteorie vir gemeentebou aangetoon (Kellerman 1993).

Hieruit word dit al duideliker dat die wending wat met die Dinamiese Gemeentebou-Studiegroep aan die begin van die jare tagtig gekom het, algaande uitloop het op 'n

teologie van gemeentebou. Daarin gaan dit om teologiese en metodologiese vooronderstellings wat bewustelik en onbewustelik in hierdie hele benadering aan die werk is.

3.6 Gemeentebou as dissipline met 'n funksionele kerkbegrip

Behalwe dat talle predikante entoesiasies begin meedoen het aan gemeentebou, het netsoveel gemeentes oorgeskakel na 'n gemeentebouende bediening. Dit was hulle erns om die

381 'n GEMEENTEBOUTEOLOGIE IN DIE NED. Geref. KERK

kerklike deformasie op 'n verantwoordelike manier aan te spreek en reg te stel. Die heleproses gaan dus gepaard met die integrering van vernuwing, wat in die wortel van die saak neerkom op 'n nuwe verstaan van kerkwees. Die hart van gemeentebou klop tewens insyoperasionele en funksionele kerkbegrip (Erasmus 1994:3,25,48). Gemeentebouteoloëerken dit ronduit. In hulle *Doelwitte vir gemeentebou in die lig van 'n prakties-teologiese ekklesiologie* ontwikkel Breytenbach en Pieterse (1992) byvoorbeeld 'n ekklesiologie vanuit die "klassieke teologiese siening van die funksies van die kerk". Met hierdie vertrekpunt "van onderaf", naamlik vanuit die funksies van die kerk self (sien in die verband ook Hendriks 1994), kan dan doelwitte met die oog op gemeentebou ontwerp word (Breytenbach & Pieterse 1992:106). Hiermee kom die skrif helder aan die muur: 'n "eklesiologie vanuit 'n prakties-teologiese perspektief" blyk uiters noodsaaklik te wees om 'n basisteorie as teoretiese onderbou daar te stel vir die praxis en goeie funksionering van die gemeente (Breytenbach en Pieterse 1992:102).

Ook D J Louw sluit direk hierby aan wanneer hy pleit vir *Die ontwerp van 'n prakties-teologiese ekklesiologie vir gemeentebou* (Louw 1992:119-136). Volgens hom kan gemeentebou nie sonder 'n duidelik omlynde ekklesiologie/kerkbegrip klaarkom nie. Basisteorieë wat die kerk na sy funksionele dimensie beskryf (Louw 1992:119), is onontbeerlik vir die opbou en diens van die gemeente. In die kern van die saak gaan dit hier om 'n nuwe "selfverstaan" (Louw 1992:120) van die kerk: in die plek van dogmatiese en ontologiese refleksies oor die wese van die kerk moet laasgenoemde beweeg word tot 'n "hermeneutiese paradigma" op weg na 'n prakties-teologiese ekklesiologie ter wille van getuienis in en transformasie van die samelewing (Louw 1992:122). Hierdie funksionele ekklesiologie lei daartoe dat die kerk homself begryp in terme van sy teologiese funksiebestemming: die kerk as agent van bewaring, versorging, verandering en vernuwing (Louw 1992:134). Gemeentebou het die kerk dus voorsien van 'n nuwe kerkbegrip. Die ou kerkteorie is algaande vervang met 'n nuwe teorie: die herder-kudde-kerk het plek gemaak vir die liggaamsmodel-kerk (Heyns 1988b:55-59). Die ou institutêre verkondigingsmodel is vervang met 'n dinamiese diensmodel. Die kultuur-kerk het vir 'n ware geloofskerk

kom plek maak (Hendriks 1992b:20-21). Só het gemeentebou gaandeweg begin om die kerk anders te laat dink oor sy struktuur en funksionering.

Deels is die nuwe kerkbegrip ook gemotiveer uit die veranderende Suid-Afrikaanse konteks en die noodsaak om daarby aan te pas. Die dinamiese kerkbegrip is dus terselfdertyd 'n kontekstuele kerkbegrip. Burger (1991a:14) sluit in sy *Dinamika* aan by die veranderde situasie wat spesifiek die Ned Geref Kerk en sy lidmate in die gesig staar met die veranderinge wat die Afrikaner op kulturele- en politieke terrein tegemoettree. Hendriks (1992a: 7) volg naasteby dieselfde skema wanneer hy die veranderde politieke, ekonomiese, sosiaal-maatskaplike en kerklike kontekste gebruik as motivering vir die kerk om strategies en dinamies te begin beplan. Die kerk van ons Here Jesus Christus word deur die situasie gekonfronteer om nuut oor sy bestaan en funksionering te dink. Die dinamiese of funksionele kerkbegrip vangemeentebou het die soepelheid en aanpasbaarheid om in die nuwe sosio-politieke konteks op die mees effektiewe manier te funksioneer.

Met hierdie opmerkinge oor gemeentebou as 'n teologiese dissipline wat 'n bepaalde kerkbegrip daarop nahou, kan volstaan word. Die beredenering wat oorspronklik by 'n Dinamiese Gemeentebou-Studiegroep begin het, het uitloop op die wetenskaplike beoefening van 'n teologiese dissipline. Die oorspronklike nadruk op die gemeente as gemeenskap eerder asop die rol van die individuele lidmaat, het inderdaad 'n verrassende wending geneem en die Ned Geref Kerk en sy teologiese opleiding diepgaande beïnvloed. In gemeentebou is 'n program ontdek wat op 'n werkbare wyse kerklike vernuwing verseker.

382 NED. Geref. TEOLOGIESE TYDSKRIF

3.7 Gemeentebou se aansluiting by die Amerikaanse “Church Growth”-beweging

Toe die evangeliese motief en tradisie van die Ned Geref Kerk 'n beweging stimuleer om die gemeente as 'n gemeenskap by die opbou van die geloof te betrek, is aansluiting gesoek en gevind by soortgelyke ontwikkeling in die buiteland, met name die VSA, Nederland en Duitsland. Die akkommodering van literatuur oor en standpunte in verband met “*gemeenteopbouw*” (Goedhart 1984; Bons-Storm 1987; Te Velde 1989; Noordegraaf 1990; Dingemans (1987) en Hendriks (1977; 1987; 1992) en “*gemeindeaufbau*” (Bäumler 1974; Möller 1987; Schwarz & Schwarz 1987; Seitz 1985; Herbst 1988) uit Nederlandse en Duitse bodem onderskeidelik, het die gemeentebouonderneming vakwetenskaplike in die Ned Geref Kerk aangehelp. Erasmus (1994:39 ev.) wys op hierdie verband en hoe die Europese literatuur en beoefening van gemeente-opbou deur die Amerikaanse “Church Growth”-beweging beïnvloed is.

Hierdie beweging staan in verband met die Fuller Theological Seminary. Sinoniem hiermee is die naam van Donald A McGavran. Reeds met die publikasie van sy

eerste twee belangwekkende boeke *The bridges of God — a study in the strategy of missions* (1955) en *How churches grow* (1959) kom hy as strateeg en teoretikus vir sending en kerkgroei aan die woord (Marsden 1987:242). Gedurende 1961 word sy benadering in die *Institute for Church Growth* by die Northwest Christian College in Eugene, Oregon, verder gevoer en loop dit op skool-vorming uit. Vier jaar later word hy oortuig om sy instituut na die Fuller Theological Seminary te verskuif. Daar het hy die reeds genoemde Strachan opgevolg en die beroemde *School of World Missions and Institute for Church Growth* gevestig (Marsden 1987:238).

Gedurende 1970 het hy sy *magnum opus* gepubliseer: *Understanding Church Growth*. Hierin is die beginsels, metodes en benadering van die “Church Growth”-beweging op ‘n omvattende en wetenskaplike wyse uiteengesit. Hoewel hy daarin vashou aan ‘n teologiese uitgangspunt, naamlik dat sending en kerkgroei as *missio Dei* ‘n Goddelike aktiwiteit is (McGavran 1970:23), is die “influence of social structure on church growth” (McGavran 1970:222) tog van deurslaggewende belang. Hy gaan leer by die sosiale wetenskappe om vas te stel watter kragte aan gemeentes beslag gee (Marsden 1987:239; Hutchenson 1981:119) om dit dan ter wille van kerkgroei te benut. Deur middel van sosiologiese analises en die formulering van patrone vir kerkgroei moes dit ‘n “evangelical tool” daarstel vir “mainline use” (Hutchenson 1981:109) in ‘n poging om negatiewe tendense in die gevestigde kerke teen te werk (Burger 1991b: 284).

McGavran en sy medestanders het dwarsoor die wêreld ‘n invloed uitgeoefen (Marsden 1987:238). Hulle pragmatiese benadering waarin die hoe-vraag van die kerklike praktyk die botoon voer, sowel as die sensitiwiteit vir die menslike kant van die kerk as ‘n geloofsgemeenskap, het veral in gevestigde kerke wat in geykte strukture en patrone vasgeval het, navolging gevind. Hierbo is reeds in hierdie verband na Duitsland en Nederland verwys. In Suid-Afrika, en met name in die Ned Geref Kerk, is die aansluiting openlik en doelbewus. Die literatuur en besinning oor gemeentebou uit die geleedere van hierdie kerk is ooglopend gestempel deur die Church Growth-beweging. Die insigte van – omslegs enkeles te noem – Richards (1970), Getz (1974), Kennedy (1970), Peters (1981), Jenson en Stevens (1981) en Dulles (1976) uit McGavran se skool word hoog opgegee (vgl. Nel 1986; 1988; Hendriks 1992a, Burger 1991b).

In 1988 al het Jurgens Hendriks, na ‘n studiebesoek *Tendense in die Amerikaanse kerklike situasie en moontlike implikasies daarvan vir die kerk in Suid-Afrika* (Hendriks 1988) uitgespel. Uiteraard is hy deur die kerkgroei- en kerkvernuwing-beweging in die VSA beïndruk. Drie jaar later pleit Coenie Burger (1991b) op ‘n soortgelyke wyse in ‘n oorsig oor resente ontwikkelinge in die Praktiese Teologie in die VSA daarvoor dat die Amerikaanse pragmatiese

manier van doen nie te gou geringeskat moet word nie (Burger 1991b: 20). Hulle metodes, oortuigings en strategies moet toegepas word op 'n kerklike situasie in Suid-Afrika, wat in vele opsigte ooreenkomste vertoon met die posisie van die "Mainline" kerke in die VSA. Sonder vrees vir teësprak kan dus beweer word dat die Amerikaanse benadering wat beslag gegee het aan 'n "Church Growth"-beweging, die gemeentebouteologie van die Ned Geref Kerk in meer as een opsig beïnvloed het (kyk verder Erasmus 1994:28 ev.). Dit gaan dus hierin om 'n teologiese ontwikkeling, met 'n Amerikaanse konteks. Op sy beurt staan die "Church Growth"-beweging (soos ook Evangelism-in-Depth en Campus Crusade) weer in verband met die twintigste-eeuse neo-evangeliese rigting in die Amerikaanse kerklike lewe. In 'n gemeenskaplike verbondenheid aan die klassieke Protestantse Christendom en die Amerikaanse "evangelical heritage" vorm hierdie rigting die sentrum van 'n wyekoalisie van trans-denominasionele- en denominasionele "evangelicals" (Mardsen 1987:9). Waarskynlik het die Ned Geref Kerk se eie evangeliese tradisie en ingesteldheid die aansluiting hierby moontlik gemaak.

Maar genoeg. Dit moet nou duidelik wees dat die verwetenskapliking van gemeentebou gepaardgaande met deurlopende kerklike sanksie, ongetwyfeld daartoe bygedra het dat dit tans die teologiese dissipline is wat 'n beduidende invloed uitoefen op die praktyk van die bediening binne die Ned Geref Kerk. Sedert die begin van die agste dekade het dit vinnig ontwikkel en vir 'n grootskaalse bedrywigheid op die kerklike akker gesorg. Tog het dit nie almal se onvoorwaardelike instemming weggedra nie. Teologies-kritiese vraagstelling het in die jare negentig nie uitgebly nie.

4. GEMEENTEBOU EN TEOLOGIES-KRITIESE VRAAGSTELLING

In sy opmerkings en vraagstelling aan die beoefenaars van gemeentebou (Brown 1993:412-416) wys die Stellenbosse ekklesioloog Brown daarop dat gemeentebou 'n aktuele problematiek, naamlik om kerk te wees, aanspreek. "Daarvoor", se hy, "word 'n struktuur aangelê en geaktiveer wat eietyds en kontekstueel is" (Brown 1993:412). Vir hom is dit egter 'n vraag "of die veragtering van die kerk van die Skrif met HERSTRUKTURERING reggestel kan word" (Brown 1993:412). Hy beklemtoon dat vernuwing in 'n byderwetse sin noodsaaklik is, maar as dit die uitgangspunt word, "word daarmee rekening gehou dat die koningskap van Christus nog steeds bepalend is vir die bediening van die gemeente en sy onderlinge opbou?" (Brown 1993:413). Hierbenewens meen hy dat 'n pragmatiese aanpak om die kerk tot sy reg te laat kom, gevaarlik is. Gemeentebou is 'n "genitiewe teologie van die kerk" waarin

die grondliggende probleemniekerkhistories en kerkregtelik uitgemaak word nie (Brown 1993:213 ev.).

Met min of meer dieselfde vraagstelling in gedagte het Erasmus 'n *Kritiese verantwoording van die kerkbegrip van die gemeentebouteologie in die Ned Geref Kerk opgestel*. Op voetspoor van Spoelstra (1992) wys hy breedvoerig hoe gemeentebou kenteoreties gegrond is in die kommunikatiewe en handelingswetenskaplike paradigma (Erasmus 1994:90 ev.). Daarmee is in die hand van 'n oortuiging waarin die tradisionele diakoniologiese benadering van die gereformeerde teologie ter syde gestel word. Uiteindelik kom hy tot die gevolgtrekking dat die “funksionele kerkbegrip van die gemeentebouteologie ... die gereformeerde uitgangspunte in die gedrang (bring) en getuig van 'n teologiese verskuiwing waarin die kerk/gemeente ten koste van die Here van die kerk/gemeente die allesbepalende uitgangspunt vorm” (Erasmus 1994:177). Met hierdie proefskrif word die kritiese vraagstelling aan gemeentebou verder gevoer. Word die hele ontwikkeling van 'n gemeentebouteologie in die Ned Geref Kerk in oënskou geneem, dui die vraagstelling van Brown, Spoelstra en Erasmus op 'n nuwe **384 NED. Geref. Teologiese Tydskrif** wending in die beoefening daarvan. Hierdie teoloë wil die ontwikkeling vanuit konfessionele oorwegings begelei en aan verantwoording help.

5. SAMEVATTING

Uit die oorsig behoort die ontwikkeling van 'n gemeentebouteologie in die Ned Geref Kerk tussen die jare 1970 en 1994 nou duidelik te wees. Daarin gaan dit om 'n nuwe evangeliese en pragmatiese inset in die teologiese denke van hierdie kerk. Die jaar 1970 het hierdie opwindende ontwikkeling aangekondig toe die gesprek in die kerk opnuut gefokus het op die getuienis en diens van die individuele lidmaat. Hier is die eerste kontoere gelê wat later sou uitloop op 'n meer kollektiewebenadering waarin die opbou, toerusting en struktuur van die gemeente as geloofsgemeenskap die sentrum van die belangstelling verower het. Gedurende die middel jare tagtig het gemeentebou aan die kerk se teologiese fakulteite vakwetenskaplike status verwerf. In die teologiese kurrikulum, by kerklike vergaderinge en in terme van gemeenteprogramme, het gemeentebou, in aansluiting by 'n dergelike aksentuering in veral die VSA, wydlopende invloed uitgeoefen. As 'n gemotiveerde gemeentebouteologie is dit uiteraard nie sonder teologiese voorveronderstelling nie. Daarin kom sake na vore wat aandrang op verantwoording. Gedurende die jare negentig is dit ingesien en kry hierdie teologie ook met kritiese vraagstelling te make.

Met gemeentebou het daar weer iets in die Ned Geref Kerk gebeur. Was dit ten goede? Is die kerk daardeur gehelp om beter kerk van Christus te wees? In die lig

van die bedenkinge wat in die jongste tyd geopper word, is dit 'n belangrike vraag. Die tyd sal ons die antwoord leer.

LITERATUURLYS

- Agenda van die derde vergadering van die Algemene Sinode van die Ned Geref Kerk gehou te Pretoria op 14 Oktober 1970 en volgende dae. Johannesburg: Voortrekkerpers.
- Agenda van die vierde vergadering van die Algemene Sinode van die Ned Geref Kerk gehou te Kaapstad op 16 Oktober 1974 en volgende dae. Bloemfontein: Sendingpers.
- Agenda van die vyfde vergadering van die Algemene Sinode van die Ned Geref Kerk gehou te Bloemfontein op 18 Oktober 1978 en volgende dae. Bloemfontein: Sendingpers.
- Agenda van die sesde vergadering van die Algemene Sinode van die Ned Geref Kerk gehou te Pretoria op 12 Oktober 1978 en volgende dae. Bloemfontein: Sendingpers.
- Agenda van die sewende vergadering van die Algemene Sinode van die Ned Geref Kerk gehou te Kaapstad op Dinsdag 14 Oktober 1978 en volgende dae. Bloemfontein: Sendingpers.
- Agenda van die agste vergadering van die Algemene Sinode van die Ned Geref Kerk gehou te Bloemfontein op Dinsdag 16 Oktober 1990 en volgende dae. Bloemfontein: Sendingpers.
- Bam, G 1992. Die gebou- en liggaamskarakter van die gemeente as faktor in die vernuwing van bedieningstrukture, in *NGTT*, Maart, 97-105.
- Baumler, C 1974. Gemeindeaufbau, in Klostermann, F. & Zerfass R. (Hrsg.), *Praktische Theologie Heute*. München: Kaiser/Grünwald
- Bergh, W .1990. *Die identifisering van faktore wat in werk op godsdienstige meelewing en betrokkeheid. 'n Fenomenologies-teologiese analise van die Ned Geref Gemeente De Tyger*. Ongepubliseerde MTh-werkstuk: Universiteit Stellenbosch.
- Bisschoff, J H 1991. *Gemeentebou: Prakties-teologiese basisteorie*. DD-proefskrif: Universiteit van Pretoria.
- Bons-Storm, R 1987. *Geloof Waardig: Stappen op de weg van gemeentebou*. Amsterdam: Boekencentrum.
- Breytenbach, H S 1992. Metafore vir die kerk en riglyne vir gemeentebou, in *NGTT*, September, 391-407.
- 385'n GEMEENTEBOUTEOLOGIE IN DIE NED. Geref. KERK**
- Breytenbach H S & Pieterse H J C 1992. Doelwitte vir gemeentebou in die lig van 'n prakties-teologiese ekklesiologie, in *Praktiese Teologie in Suid-Afrika* 7(2), 87-100.
- Brown, E 1993. Opmerkings en vraagstelling aan die beoefenaars van gemeentebou, in *NGTT*, September, 412-416.
- Burger, C W 1991a. *Die dinamika van 'n Christelike geloofsgemeenskap*. Kaapstad: Lux Verbi.
- Burger, C W 1991b. Praktiese teologie in die VSA - 'n oorsig oor resente ontwikkelings, in *NGTT*, Junie, 278-289.
- Bybelkor Katalogus*, 1994. Wellington.
- Die Kerkbode*, 23.11.1990; 22.11.1990; 16.04.1993.
- Dinamiese Gemeentebou: Eerste kursus in dissipelskap*.
- Dinamiese Gemeentebou: Tweede kursus in dissipelskap*.
- Dinamiese Gemeentebou: Kursus vir kerkraadslede*.
- Dinamiese Gemeentebou: Toerusting vir die huwelik*.
- Dingemans, G D J 1987. *Een huis om in te wonen. Schetsen en bouwstenen voor een Kerk en een Kerkorde van de toekomst*. 's-Gravenhage: Boekencentrum B.V.
- Dressel, L C 1984. Die funksionering van die kleingroep in die kerk, in *NGTT*, September, 425-429.
- Dulles, A 1976. *Models of the church*. London: Gill & Macmillan.

- Du Plessis J J H et al. 1985. *Doelgerigte Gemeentebou: Inleidende Seminaar*. Wellington: Bybelkor.
- Du Preez, J 1990. Besinning oor die verhouding tussen gemeentebou en sending, in *NGTT*, Junie, 257- 263.
- Erasmus, L M 1994. *Sola Ecclesia? n Kritiese verantwoording van die kerkbegrip van die gemeentebou-teologie in die Nederduitse Gereformeerde Kerk*. D.Th.-proefskrif: Universiteit van die Oranje- Vrystaat.
- Getz, G A 1974. *Sharpening the focus of the church*. Chicago: Moody.
- Goedhart, G L 1984. Gemeenteopbouw. Om dienende, vierende, lerende en delende gemeente te worden. Kampen: Kok.
- Handelinge van die vyfde vergadering van die Algemene Sinode van die Ned Geref Kerk, Bloemfontein, 18 Oktober 1978 en volgende dae. Bloemfontein: Sendingpers.
- Handelinge van die sesde vergadering van die Algemene Sinode van die Ned Geref Kerk, Pretoria, 12 Oktober 1982 en volgende dae. Bloemfontein: Sendingpers.
- Handelinge van die sewende vergadering van die Algemene Sinode van die Ned Geref Kerk, Kaapstad, 14 Oktober 1986 en volgende dae. Bloemfontein: Sendingpers.
- Hendriks, H J 1986. Vernuwings in die bedieningsstruktuur, in *NGTT*, Januarie, 72-85.
- Hendriks, H J 1988. Tendense in die Amerikaanse kerklike situasie en moontlike implikasies daarvan vir die kerk in Suid-Afrika, in *NGTT*, Januarie, 41-54.
- Hendriks, H J 1990. Komplementerende koinonia-verbande, in *NGTT*, Maart, 99-108.
- Hendriks, H J 1992a. *Strategiese beplanning in die gemeente. Beginsels en praktyk van gemeentevernuwing*. Wellington: Hugenote Uitgewers.
- Hendriks, H J 1992b. *Gemeentes vertel. Verandering in 'n Christelike geloofsgemeenskap*. Kaapstad: Lux Verbi.
- Hendriks, H J 1994. *Missionêre gemeentebou in die nuwe Suid-Afrika*. Referaat gelewer by die jaarkongres van die Werkgemeenskap vir Praktiese Teologie, Universiteit van Pretoria.
- Hendriks, H J & Van der Merwe, M A V 1990. Strategiese teologiese beplanning, in *NGTT*, September, 464-474.
- Hendriks, H J & Van der Merwe, M A V 1992. Strategiese teologiese beplanning - verfyning in die praktyk, in *NGTT*, Desember, 577-584.
- Hendriks, J 1977. Zo kan het niet blijven! Werken aan verandering, in *Praktische Theologie* 4(2), 82-96.
- Hendriks, J 1977. De kleine groep en de opbouw van de gemeente. Kampen: Kok.
- Hendriks, J 1977. *Een vitale en aantrekkelijke gemeente - model en metode van gemeentebou*. Derde druk. Kampen: Kok.
- Herbst, M 1988. *Missionarischer Gemeindeaufbau in der Volkskirche*. Stuttgart: Calwer Verlag.
- Heyns, L M 1986. *'n Prakties-teologiese ondersoek na die kerklike strukture van die Nederduitse Gereformeerde Kerk*. D.Th.-proefskrif: Universiteit van Suid-Afrika.
- 386 NED. Geref. Teologiese Tydskrif**
- Heyns, L M 1988. Herstrukturering met die oog op 'n doeltreffender stadsbediening, in *NGTT*, Januarie, 55-60.
- Hutchenson, R G 1981. *Mainline churches and evangelicals*. Atlanta: John Knox.
- Jackson, C J 1982. *Die funksionering van die charismata in die opbou van die gemeente*. DD-proefskrif: Universiteit van Pretoria.
- Jenson, R & Stevens, J 1981. *Dynamics of church growth*. Grand Rapids: Baker.
- Jeug-tot-Jeugaksie Kursus- en Skolingspakket, Algemene Jeugkommissie: 1974.
- Kellerman, J S 1993. Gemeentebou: vertrekpunte vanuit 'n basisteorie, in *NGTT*, September, 311-344.
- Kennedy, D J 1970. *Evangelism Explosion*. Wheaton: Tyndale.
- Kotze, D J 1987. 'n Perspektief vanuit die sisteembenadering op die benutting van die kleingroep in gemeentebou, in *NGTT*, Junie, 170-175.
- Louw, D J 1990. Charisma en amp: op soek na 'n koinoniale diensmodel vir gemeentebou, in *NGTT*, Junie, 119-136.

- Louw, D J 1992. Die ontwerp van 'n prakties-teologiese ekklesiologie vir gemeentebou, in *Praktiese Teologie in Suid-Afrika* 7(2) 119-136.
- Louw, L K 1984. *Dienswerk – 'n eietydse bedieningsmodel vir die opbou van die gemeente*. D.Th.-proefskrif: Universiteit van Suid-Afrika.
- Louw, P L 1990. *'n Beskrywing van die gemeentebouproses in die Ned Geref Gemeente Burgersdorp 1985-1989*. MTh-werkstuk: Universiteit Stellenbosch.
- Maritz, C C 1990. *'n Analise van die kerkbegrip en bedieningspraktyk van die Ned Geref Gemeente Hartebeesfontein*. MTh-werkstuk: Universiteit Stellenbosch.
- Marsden, G M 1987. *Reforming Fundamentalism*. Michigan: Eerdmans.
- McGavran, D A 1959. *How churches grow*. New York: Friendship Press.
- McGavran, D A 1970. *Understanding church growth*. Michigan: Eerdmans.
- Meistre, G *Gemeentebou in terme van die charismata*. D.Th.-proefskrif: Universiteit van Suid-Afrika.
- Möller, C 1987. *Lehre vom Gemeindebau. Band 1: Konzepte, Programme, Wege*. Göttingen: Vandenhoeck.
- Nel, M 1973. *Getuienes vir Christus*. Algemene Sinodale Kommissie vir Ampsbediening en Evangelisasie.
- Nel, M 1982. 'n Program tot vernuwing, in *Die kerk se werk*, Werkgemeenskap vir Praktiese Teologie, Pretoria, 89-102.
- Nel, M 1986. *Teologiese perspektiewe op gemeentebou*. Pretoria: NG Kerkboekhandel.
- Nel, M 1987. Die verhouding van gemeentebou tot ander dissiplines van die vak Praktiese Teologie en ander teologiese vakke, in *Praktiese Teologie van Suid-Afrika* 2, 26-37.
- Nel, M 1988. *Fases in gemeentebou*. Pretoria: NG Kerkboekhandel.
- Noordegraaf, A. 1990. Overwegingen rondom het tema gemeentebou, in *Theologia Reformata* 33 (2), 123-145.
- Peters, G W 1971. *Saturation Evangelism*. Grand Rapids: Zondervan.
- Peters, G W 1981. *A theology of church growth*. Michigan: Zondervan.
- Richards, L O 1970. *A new face for the church*. Grand Rapids: Zondervan.
- Rossouw, P J 1991. Die gemeente as diakonale gemeenskap in die jare '90, in *NGTT*, September, 485-495.
- Schoeman, R P G 1984. *Dinamiese Gemeentebou - 'n kritiese evaluering*. NDT-skripsie: Universiteit van Pretoria.
- Schwarz, C A 1987. *Praxis des Gemeindeaufbaus*. Neukirchen-Vluyn: AUSAAT Verlag.
- Schwarz, F & Schwarz, C A 1987. *Theologie des Gemeindeaufbaus*. Neukirchen-Vluyn: AUSAAT Verlag.
- Seitz, M 1985. *Erneuerung der Gemeinde. Gemeindeaufbau und Spiritualität*. Göttingen: Vandenhoeck.
- Simpson, N W & Hendriks, H J 1993. 'n Teorie oor die funksionering van die kleingroep, in *NGTT*, Junie, 184-192.
- Smuts, A J (Red) 1987. *Praktiese Teologie in Suid-Afrika* 2. Pretoria: NG Kerkboekhandel.
- Smuts M sd. *Die saak is van God. Herinneringe aan die Jeug-tot-Jeugaksie 1974*. Roodepoort: Christelike Uitgewers Maatskappy.
- Spoelstra, B 1992. Die dilemma tussen Praktiese Teologie en Ekklesiologie, in *Theologia Reformata* 35(4) 299-320.

385 'n GEMEENTEBOU-TEOLOGIE IN DIE NED. Geref. KERK

- Te Velde, M 1989. Gereformeerde Gemeentebou. Een eerste koersbepaling voor een nuwe teologiese vak. Barneveld: De Vuurbaak.
- Van der Merwe, C M 1991. *Doeltreffende gemeentefunksionering in die lig van die liggaamsmetafoor volgens 1 Kor. 12*. MTh-verhandeling: Universiteit van die Oranje-Vrystaat.

- Van Schalkwyk, J 1987. *Gemeentebou – ons opdrag*. Kaapstad: NG kerk Uitgewers.
- Van Schalkwyk, J 1991. *Op pad na 2000*. Pretoria: Aktuapers.
- Van Zyl, P J J 1989. *Die pastorale opbou van die gemeente in eskatologiese perspektief*.
D.Th.-proefskrif: Universiteit van Stellenbosch.
- Van Zyl, W J 1988. *'n Bedieningstrategie vir die opbou van die Ned Geref Gemeente Franschhoek*. MTh- werkstuk: Universiteit van Stellenbosch.